

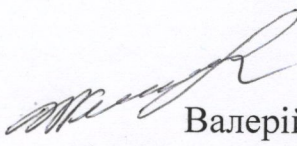
Міністерство освіти і науки України
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Автомобільний факультет

Кафедра автомобілів ім. А.Б. Гредескула

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

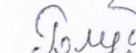
ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА РОБОЧИЙ ПРОЦЕС
ПІДСИЛЮВАЧІВ ПРИВОДІВ КЕРУВАННЯ ЗЧЕПЛЕННЯМ ТРАНСПОРТНИХ
ЗАСОБІВ КАТЕГОРІЇ N₃

Завідувач кафедри д-р техн. наук, проф. Валерій КЛИМЕНКО

Нормоконтролер канд. техн. наук, доц. Михайло ХОЛОДОВ

Керівник канд. техн. наук, доц. Олександр ЯРИТА

Консультант д-р техн. наук, проф. Микола МИХАЛЕВИЧ

Здобувач гр. АА-61-24 Олег ГОЛУБНИЧИЙ

Харків – 2025

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет автомобільний

Кафедра автомобілів

Освітньо-кваліфікаційний рівень магістр

Галузь знань

Спеціальність 133 Галузеве машинобудування

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Завідувач кафедри автомобілів,
проф. Клименко В.І.**

" 20 " 10 2025 рік

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Голубничий Олег Віталійович

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Дослідження факторів, які впливають на робочий процес підсилювачів приводів керування зчепленням транспортних засобів категорії N₃

керівник роботи Ярита Олександр Олександрович, к.т.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ректора ХНАДУ від 8 жовтня 2025 року №155

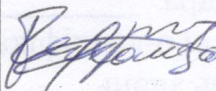
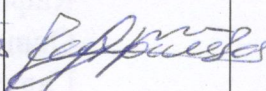
2. Строк подання студентом роботи 17.12.2025 року

3. Вихідні дані до роботи: -

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): Вступ. 1. Особливості будови приводів зчеплення транспортних засобів N₃; 2. Теоретичні дослідження робочого процесу підсилювача електропневматичного приводу зчеплення; 3. Визначення конкурентоспроможності розробки; Висновки; Перелік посилань.

5. Перелік графічного матеріалу: -

6. Консультанти розділів проекту

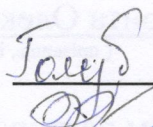
Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Визначення конкурентоспроможності розробки	Михалевич М.Г.		

7. Дата видачі завдання: 20.10.2025 року

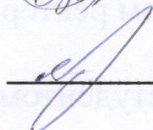
КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту	Строк виконання етапів проекту	Примітка
1	Вступ. Особливості будови приводів зчеплення транспортних засобів N ₃	20.10.2025-06.11.2025	
2	Теоретичні дослідження робочого процесу підсилювача електропневматичного приводу зчеплення	07.11.2025-02.12.2025	
3	Визначення конкурентоспроможності розробки	03.12.2025-10.12.2025	
6	Оформлення пояснювальної записки	11.12.2025-17.12.2025	
7	Підготовка матеріалів до захисту	18.12.2025-21.12.2025	

Здобувач

 Олег ГОЛУБНИЧИЙ

Керівник проекту (роботи)

 Олександр ЯРИТА

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра містить: 72 с., 35 рис., 35 джерел та 1 додаток.

Об'єкт роботи – підсилювачі приводів зчеплення транспортних засобів категорії N₃.

Мета роботи – дослідження факторів, які впливають на робочий процес підсилювачів приводів керування зчепленням транспортних засобів категорії N₃.

Проведено аналіз конструкцій електропневматичних та пневмогідролічних приводів зчеплення, який дозволив виокремити фактори, що чинять найбільш суттєвий вплив на їх робочий процес: величина сил тертя, характеристики та кількість електропневматичних клапанів, тиск повітря на вході у підсилювач.

Розроблена математична модель електропневматичного приводу зчеплення, яка дозволяє оцінити вплив діаметру електропневматичного клапана та величини тиску у пневматичній магістралі на робочий процес підсилювача. За результатами моделювання можна відзначати, що збільшення діаметру електропневматичного клапана позитивно впливає на швидкодію підсилювача, при збільшенні тиску у пневматичній магістралі швидкість вимикання зчеплення також зростає.

Результати кваліфікаційної роботи можуть бути використані при проектуванні та вдосконаленні підсилювачів приводів зчеплення транспортних засобів.

ТРАНСПОРТНИЙ ЗАСІБ, ЗЧЕПЛЕННЯ, ПРИВОД, РОБОЧИЙ ПРОЦЕС, ШВИДКОДІЯ.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1 Особливості будови приводів зчеплення транспортних засобів N_3	7
1.1 Огляд транспортних засобів категорії N_3 та їх особливості.....	7
1.2 Класифікація підсилювачів приводів керування зчепленням	8
1.3 Призначення та конструкція підсилювачів приводів керування зчепленням	11
1.4 Принципи роботи підсилювачів та основи їх функціонування.....	13
1.4.1 Пневмогідролічний привід зчеплення.....	15
1.4.2 Електропневматичний привод керування зчепленням	19
1.4.2.1 Електропневматичний привод зчеплення з двома клапанами	21
1.4.2.2 Електропневматичний привод зчеплення з трьома клапанами.....	24
1.4.2.3 Електропневматичний привод зчеплення з чотирма клапанами	25
1.4.2.4 Електропневматичний привод зчеплення з прискорювальним клапаном.....	26
2 Теоретичні дослідження робочого процесу підсилювача електропневматичного приводу зчеплення	28
2.1 Принцип дії досліджуваного підсилювача приводу керування зчепленням ..	28
2.2 Математичне моделювання робочих процесів підсилювача приводу керування зчепленням	30
2.2.1 Розрахункова схема підсилювача приводу керування зчепленням	31
2.2.2 Математична модель підсилювача електропневматичного приводу керування зчепленням	32
2.3 Результати математичного моделювання робочого процесу підсилювача електропневматичного приводу зчеплення	40
3 Визначення конкурентоспроможності розробки	46
3.1 Алгоритм застосування методу аналізу ієрархій	47
3.2 Розрахунок складових для застосування методу ієрархій	48
3.3 Визначення важливості критеріїв.....	50
3.4 Порівняння транспортних засобів за обраними критеріями	54
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	61

ВИСНОВКИ

Під час виконання кваліфікаційної роботи магістра було виконано аналіз приводів зчеплення з точки зору можливості їх застосування для транспортних засобів категорії N_3 . З-поміж наявних конструкцій приводів зчеплення, з урахуванням необхідності забезпечення значного зусилля, для реалізації у трансмісії транспортних засобів категорії N_3 найбільш перспективними вбачаються електропневматичні та пневмогідролічні приводи.

Здійснено детальний аналіз конструкцій електропневматичних та пневмогідролічних приводів зчеплення, який дозволив виокремити фактори, що чинять найбільш суттєвий вплив на їх робочий процес: величина сил тертя, характеристики та кількість електропневматичних клапанів, тиск повітря на вході у підсилювач.

Була розроблена математична модель електропневматичного приводу зчеплення. В ході теоретичного дослідження оцінювався вплив діаметру електропневматичного клапана та величини тиску у пневматичній магістралі на робочий процес підсилювача. За результатами моделювання можна відзначати, що збільшення діаметру електропневматичного клапана позитивно впливає на швидкодію підсилювача. При зміні діаметру клапана від 3 до 4,5 мм спостерігається значне пришвидшення процесу вимикання зчеплення (від 0,7 с до до 0,32 с відповідно), подальше збільшення діаметру клапана не викликає такого значущого ефекту.

Залежність швидкодії підсилювача від значення тиску в пневматичній магістралі проявляється значно менше ніж при зміні діаметру електропневматичного клапана. Також слід зауважити, що із збільшенням тиску понад 0,75 МПа спостерігається менш інтенсивне підвищення швидкодії, ніж при значеннях тиску в інтервалі 0,6 – 0,75 МПа.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Електронний ресурс: https://coceurope.eu/uk/how-to-choose-the-right-category-for-your-vehicle/?utm_source=chatgpt.com.
2. До порівняльної оцінки автопоїздів з тягачами категорії n3 за середньою швидкістю руху [Текст] / В.В. п. Сахно, В. В. Біліченко, К. С. Жаров, І. С. Мурований, С. М. Шарай // Вісник машинобудування та транспорту. – 2017. – № 2. – С. 131-140.
3. Український Є. О. Підвищення паливної економічності транспортних засобів категорії N3: дис. ... канд. техн. наук: 05.22.20 / Український Євген Олександрович. – Харків, 2021. – 204 с.
4. Пат. 91984 Україна, МПК В60К 23/00. Підсилювач привода зчеплення автотранспортного засобу / Богомолов В. О., Клименко В. І., Ярита О. О. - № u201401542 ; заявл. 17.02.2014 ; опубл. 25.07.2014, Бюл. N 14. - 4 с.
5. Сергієнко М. Є. Оцінка енергетичних витрат на управління зчепленнями трансмісії / М. Є. Сергієнко, В. С. Свідло, А. С. Перевозник // Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Сер. : Автомобіле- та тракторобудування = Bulletin of the National Technical University "KhPI". Ser. : Automobile and Tractor Construction : зб. наук. пр. – Харків : НТУ "ХПІ", 2020. – № 1. – С. 52-58.
6. Дзюбенко, О. А., & Михалевич, М. Г. (2021). Розробка електронної системи автоматизованого керування фрикційним зчепленням автотранспортного засобу. Автомобіль і електроніка. Сучасні технології, (19), 6–19. вилучено із <https://veit.khadi.kharkov.ua/article/view/231501>.
7. Електронний ресурс: <https://www.scribd.com/document/711226277/%D0%97%D1%87%D0%B5%D0%BF%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%9A%D0%90%D0%9C%D0%90%D0%97-740>.
8. Текст лекції навчальної дисципліни «Гідравліка та гідропневмопристрої авіаційної техніки» обов'язкових компонент освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Технічне обслуговування та ремонт

повітряних суден і авіадвигунів / Павленко О. В. – Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ Кременчуцький льотний коледж, 2022 – 25 с.

9. Електронний ресурс: <https://www.eaton.com/my/en-us/products/clutches-brakes/commercial-vehicle-clutches/hydraulic-clutch-linkage-overview.html>.

10. Liu, Fengyu & Chen, Li & Li, Dongxu & Zhang, Jianlong & Yin, Chengliang. (2017). Modeling and simulation study of a novel electromechanical clutch actuation system. *Advances in Mechanical Engineering*. 9. 168781401772040. 10.1177/1687814017720404.

11. Електронний ресурс: https://www.schaeffler.com/remotemedien/media/shared_media/08_media_library/01_publications/schaeffler_2/symposia_1/downloads_11/10_Elektromotorische_Aktorik_fuer_Doppelkupplungsgetriebe.pdf.

12. Електронний ресурс: https://www.zf.com/master/media/de/corporate/m_zf_com/company/download_center/products/passenger_cars/kupplungssystemefrpkwbis800nm.pdf.

13. Pat. DE102004030005B420170504, Int. CL: F16D 23/12 (2006.01), Elektromechanischer Kupplungsaktuator für ein Fahrzeug mit einem automatisierten oder teilautomatisierten Schaltgetriebe / Lübke Eckhardt (DE), Ketteler Karl-Hermann (DE), Heinrich Kai (DE); ZF Friedrichshafen AG. – №10 2004 030 005.4; filed. 12.01.2006.

14. Електронний ресурс: https://katuhito.info/en/clutch_basic/.

15. Електронний ресурс: https://truck.knorr-bremse.com/en/us/products/drivetrain/clutch-actuation/?utm_source=chatgpt.com.

16. Ярита О.О. Вдосконалення електропневматичного приводу зчеплення великовантажних автомобілів та автобусів: дис. ... кандидата техн. наук: 05.22.02 / Ярита Олександр Олександрович. – Харків, 2017. – 203с.

17. Ramalingam, Sivakumar & Prasad, Hanumath & Regalla, Srinivasa. (2020). Integrated Prognostics Observer for Condition Monitoring of an Automated Manual Transmission Dry Clutch System. *International Journal of Prognostics and Health Management*. 8. 10.36001/ijphm.2017.v8i2.2638.

18. Пат. 100908 Україна, МПК В60К23/00. Підсилювач приводу зчеплення автотранспортного засобу / Богомолів В.О., Клименко В. І., Алексєєв Р.В. – №а2011 02229 заявл. 25.02.2011; надр. 27.08.2012, Бюл. №16.

19. Пат. 108703 Україна, МПК В60К 23/00. Підсилювач привода зчеплення автотранспортного засобу / заявники Богомолів В. О., Клименко В. І., Ярита О. О.; патентовласники Богомолів В. О., Клименко В. І. – №201401541; заявл. 17.02.2014; надр. 25.05.2015. Бюл. №10, 5 с.

20. Pat. 5042631, United States, Int. CL F16D25/08; F16D25/14 Electropneumatic clutch control device / Ellenberger G., Massard G. (FR). – №452585; filed. 19.12.1989.

21. Product Catalogue 2018-2019 edition Rev. 011. Pneumatic and electronic systems for commercial vehicle. System Specific workshop equipment. Retrieved from <https://ww.knorr-bremsecvs.com>.

22. Szimandl B. Dynamic hybrid model of an electro-pneumatic clutch system / B. Szimandl, H. Nemeth // Mechatronics. – 2013. – №23 – 36 p.

23. Богомолів В.О. Побудова статичної характеристики механізму вимикання зчеплення транспортного засобу / В.О. Богомолів, В.І. Клименко, М.Г. Михалевич, О.О. Ярита // Вісник національного технічного університету «ХПІ». Серія: Автомобіле- і тракторобудування. – 2014. – Харків НТУ «ХПІ». – 2014 №8 (1051) 2014. – с. 109-113.

24. Клименко В.І. Моделювання роботи автоматичної системи керування зчепленням / В.І. Клименко, М.Г. Михалевич, Д.М. Леонтєєв, О.О. Ярита, Ю.О. Рябуха // Автомобільний транспорт. – Х.: ХНАДУ, 2017. – Випуск №41. – С. 49 – 56.

25. Riabukha Iu. A. Clutch operating device with friction lining wear compensation analysis of properties and utilization efficiency / Iu. A. Riabukha, E. M. Voronova, A. A. Yarita, V. I. Klivenko, A. N. Kolbasov // Автомобільний транспорт. Сборник научных трудов. – Харьков: ХНАДУ. – 2018. – Випуск №43. – С. 26 – 30.

26. Михалевич М.Г. Визначення конкурентоспроможності розробки. – Х.: ХНАДУ, 2020. – 10 с.

27. Электронный ресурс: <https://chagatay.com.ua/obzor-samosvala-isuzu-giga-6x4.html?srsltid=AfmBOoqEB6sN2mE2Qiu7xWvbzDtjZ-ZXZYAVifOUNW7K02Kb4AsF62fg>.

28. Электронный ресурс: https://www.ebay.com/itm/396409561195?utm_source=chatgpt.com.

29. Электронный ресурс: <https://uk.wheelsage.org/kraz/6505/kraz-65055/specifications>.

30. Электронный ресурс: <https://autoline.ua/blog/man-tgs-ohliad-vantazhivky/>.

31. Электронный ресурс: https://www.man.eu/ua/uk/truck/assistenzsysteme/man_tipmatic/tipmatic.html.

32. Электронный ресурс: https://kievspecteh.com/sites/default/files/technic-files/komerciyna-propoziciya-bortoviy-avtomobil-renault-trucks-k-p6x6-medium-131-z-kmu-ns-190.pdf?srsltid=AfmBOooGF6nU_GrmctRF68oX0RniX7cSbB2S5akICGFrX8qzTvBagDhe.

33. Электронный ресурс: <https://kievspecteh.com/volvo/volvo-fmx-8kh4-z-kuzovom-18-m-3?srsltid=AfmBOoo6RDnIcazCTA36rYur18Qt7UxUKyCurtQLODGdevJHIdYVESpw>.